

А. В. Мельник

Ландшафти України

ЛАНДШАФТИ УКРАЇНИ Л. У., як індивідуальні неповторні природні територіальні комплекси регіонального рівня, структурні частини географічної оболонки, об'єднують у групи за двома принципами: хорологічним, виділяючи регіональні одиниці вищих рангів – фізико-географічні, або ландшафтні райони (278), області (57), краї (14) та ін.; типологічним, виділяючи класифікаційні категорії різних рангів – види, роди, родини, підкласи, класи та ін. Л. У. класифікують також за зональними, азональними і зонально-азональними критеріями.

Класифікація за зонал. принципом полягає в об'єднанні ландшафтів у підтипи та типи за їхньою біоклімат. спільністю, тобто таким співвідношенням тепла і вологи, що зумовлює відповід. зонал. розподіл типів ґрунтового-рослин. покриву, проходження екзоген. процесів, особливості гідрол. режиму. Вона ґрунтується на врахуванні лише гідрокліматоген. і біоген. факторів (не беруться до уваги фактори геол.-геоморфол. (літогенні) і тому має заг. характер). На практиці зонал. класифікація ландшафтів зводиться до виділення їхніх груп, подібних за ґрунтового-рослин. покривом. Відповідно до цієї класифікації на території України виділяють такі типи ландшафтів: мішаноліс., широколистяноліс., лісостепові та степові з підтипами – північно-, середньо- і південностеп. (сухостеп.), поширення яких узгоджується з певними природ. зонами і підзонами.

Найбільш науково обґрунтованою, логіч. і повною є класифікація ландшафтів за азонал. критерієм, яка ґрунтується на генетич. принципі, врахуванні провід. ролі геол.-геоморфол. факторів у формуванні та розвитку ландшафтів й взятті до уваги гідрокліматич. і біотич. факторів. Згідно цієї класифікації ландшафти на території України об'єднують у: види – за особливостями будови та походження рельєфу, природ. рослинністю і видами ґрунтів (напр., ландшафти плоских і слабохвилястих моренно-зандр. низовин з льодовик. і водно-льодовик. відкладами (піски, супіски, гравій, рінь) на палеозой. породах з грабовими суборами на дерново-слабо- і середньопідзолистих оглеєних піщаних ґрунтах; ландшафти хвилястих алювіально-зандр. низовин з водно-льодовик. і алювіал. відкладами на палеозой. породах, з численними озерами, з суборами на дерново-слабо- і середньопідзолистих і дерн. глеєвих ґрунтах); роди – за морфологією рельєфу та його

літоген. основою (доантропоген. відкладами; напр., низовинні ландшафти з льодовик., водно-льодовик. і алювіал. відкладами на палеозой. породах; низовинні ландшафти з льодовик., водно-льодовик. і алювіал. відкладами на крейд. породах); родини – за морфологією рельєфу та антропоген. відкладами (напр., низовинні з льодовик., водно-льодовик. і алювіал. відкладами; низовинні з еолово-делювіал. та елювіал. відкладами (леси, лесоподібні суглинки, суглинисті за складом викопні ґрунти); підкласи – за орогр. ознаками, рисами тектон. будови та пов'язаними з нею геол.-геоморфол. особливостями (напр., низовинні, височинні, передгірські, низькогірні, середньогірні); класи – за однак. заг. морфоструктур. ознаками (на основі великих морфоструктур) – платформно-рівнин., що відповідають рівнинам, і геосинклінально-гірських, що відповідають гірським тер. (напр., рівнинні та гірські ландшафти). Властивості ландшафтів тих чи ін. класифікац. категорій відображуються в їхній морфол. структурі, яку утворюють поєднання домінуючих характер. ландшафт. місцевостей – природ. територ. комплексів, що сформувалися на сукупності генетично пов'язаних мезоформ рельєфу. Характеристики ландшафтів і ландшафт. місцевостей у їхніх межах подають в певній послідовності – від найстарших до наймолодших, які, відповідно, займають найвищі та найнижчі гіпсометр. яруси і рівні. Л. У. об'єднують у 32 роди, 13 родин, 6 підкласів і 2 класи.

Клас рівних ландшафтів на території України містить ландшафти Сх.-європ. рівнини, яка пов'язана з Рос. платформою. Підклас височин. ландшафтів утворюють ландшафти височин: Придніпров. і Приазов. (приурочені до УЩ), Донец. (Донец. герцин. споруда), Середньорус. (Вороніз. кристаліч. масив), Поділ. і Волин. (Волино-Поділ. монкліналь і Львів. палеозой. прогин), Розточчя (Рава-Руська епікаледон. епіорогенна зона). Їх об'єднують у 4 родини.

Більшість височин. Л. У. належить до родини з антропоген. еолово-делювіал. та елювіал. відкладами (леси, лесоподібні суглинки, суглинисті за складом викопні ґрунти), яка містить 5-ти родів ландшафтів складених: докембрій. породами; докембрій. породами, які перекриті палеоген-неоген. відкладами; крейд. породами; крейд. і палеоген-неоген. породами; палеозой., крейд. і неоген. породами. Височинні ландшафти, складені докембрій. кристаліч. породами, поширені у межах Приазов. височини. Їхню морфол. структуру формують місцевості: останцеві-привододіл. поверхні, складені кристаліч. породами з різнотравно-злак. сухолюб. рослинністю на щебенюватих чорнозем. ґрунтах; розчлен. ярами та балками височини з різнотравно-типчаково-ковиловою рослинністю на чорноземах звичай. малогумус.; міждолинні лесові хвилясті поверхні з пирійно-ковил. рослинністю на т. зв. приазов. чорноземах. Височинні ландшафти, складені докембрій. кристаліч. породами, які перекриті палеоген-неоген. відкладами, поширені у межах Придніпров. височини. Їхню морфол. структуру формують місцевості: останцево-горбисті вододіл. поверхні з граб. і дубовими лісами на сірих та світло-сірих лісових ґрунтах; вододіл. слабохвилясті поверхні з лучно-степ. рослинністю на чорноземах типових

малогумус.; рівнини з різнотравно-типчаково-ковил. степами на чорноземах звичай. середньогумус.; поверхні надзаплав. терас, складених лесовими породами з різнотравно-типчаково-ковил. степами на чорноземах типових малогумус.; поверхні перших надзаплав. терас, складені давньоалювіал. піщаними і супіщаними відкладами з фрагментами дубово-сосн. лісів на дерново-слабopідзолистих ґрунтах. Височинні ландшафти, складені крейд. породами, поширені у межах Волин. височини на Зх. від р. Іква та Малого Полісся (ландшафт Пасм. Побужжя). Їхню морфол. структуру формують місцевості: розчленовані височини з грабовими судібровами на темно-сірих і сірих лісових ґрунтах; плоско-хвилясті денудац. рівнини з дібровами на неглибоких і опідзолених чорноземах; поверхні терас з дібровами на чорноземах опідзолених і сірих лісових ґрунтах; поверхні заплав з різнотравно-злак. луками на лучних і болот. ґрунтах. Височинні ландшафти, складені крейд. і палеоген-неоген. породами, поширені в межах відрогів Середньорос. височини. Їхню морфол. структуру формують місцевості: височини, сильно розчлен. ярами та балками, врізаними до крейд. відкладів, з липово-дубовими та дубовими лісами на сірих і темно-сірих лісових ґрунтах; останцево-горбисті височини, сильно розчлен. ярами та балками, врізаними в крейд. відклади, з різнотравно-типчаково-ковил. рослинністю і фрагментами дібров на чорноземах типових середньогумус.; сильнорозчлен. височини з крейд. відслоненнями, з різнотравно-типчаково-ковил. рослинністю на чорноземах звичай. середньогумус. щебенюватих; лесові тераси з лучною рослинністю і фрагментами дібров на чорноземах типових, середньогумус. у комплексі з солонцюватими ґрунтами; горбисті піщані тераси з борами та суборами на дерново-підзолистих ґрунтах; заплави лісові, лучні остепнені та солонцюваті. Височинні ландшафти, складені палеозой., крейд. і неоген. породами, поширені в межах Поділ. височини, сх. частині (на Сх. від р. Іква) Волин. височини, Прут-Дністер. межиріччя, а також Передкарп. височині (Сянсько-Дністер. ландшафт). Морфол. структуру поділ. ландшафтів формують місцевості: структурно-денудац. горбогір'я з буковими та грабовими дібровами на темно-сірих і сірих ґрунтах; товтрові пасмово-горбисті височини, складені рифовими вапняками, з грабовими дібровами на сірих опідзолених ґрунтах; плоскі малорозчленовані і слабохвилясті рівнини з фрагментами дібров на чорноземах опідзолених і типових малогумус.; прохідні долини, складені водно-льодовик. пісками і супісками з борами на дерново-підзолистих ґрунтах; хвилясті межирічні терас. рівнини, розчлен. глибокими долинами річок з дуже крутими схилами, з відслоненнями міоцен. вапняків, крейд. порід, девон. пісковиків, силурій. вапняків і сланців, з грабовими дібровами на темно-сірих і сірих лісових ґрунтах; заплави лісові і лучні. Для прут-дністер. ландшафтів характерні місцевості: горбисто-пасмові ерозійно-зсувні височини з грабовими і буковими дібровами на сірих і темно-сірих ґрунтах (Хотин. височина); вододіл. закарстов. рівнини з фрагментами букових лісів на чорноземах опідзолених, реградов. і карбонат., темно-сірих і сірих лісових ґрунтах; поверхні високих і серед. терас, розчлен. балками з фрагментами букових лісів на чорноземах опідзолених і сірих лісових ґрунтах; поверхні низьких терас зі злаково-різнотрав. луками на дернових

карбонат. і лучно-чорнозем. ґрунтах; заплави лучно-болотні.

Друга родина височин. ландшафтів з антропоген. водно-льодовик. (піски і супіски) та місцями еолово-делювіал. і елювіал. відкладами (леси, лесоподібні суглинки та викопні ґрунти) представлена родом ландшафтів, складених неоген. породами. Вони поширені в межах височини Розточчя. Їхню морфол. структуру формують місцевості: розчлен. горбогір'я, складені корін. пісками та флювіогляціально-делювіал. супісками з сосн. лісами на дерново-слабопідзолистих супіщаних і піщаних ґрунтах; горбогір'я, покриті лесовими породами з буковими і буково-дубовими лісами на сірих лісових ґрунтах; широкі заболочені днища річк. долин, складені пісками з сосново-дубовими лісами на дерново-опідзолених ґрунтах, з торфовищами.

Третя родина височин. ландшафтів з антропоген. еолово-делювіал. та елювіал. відкладами (ґрунтові відклади, щепеністі суглинки та супіски) і елювіал. відкладами доантропоген. порід представлена родом ландшафтів на герцин. складчастій основі, які складені карбон., перм. і тріас. породами. Вони поширені в межах Донец. височини. Їхню морфол. структуру формують місцевості: розчлен. поверхні кряжів і пасм із фрагментами лісів із дуба, ясена, липи і граба, з опідзоленими чорноземами та сірими лісовими ґрунтами; останцево-гривисті поверхні з лучними степами на чорноземах звичай. малогумус.; рівнинні вододіл. поверхні з лучними степами і ділянками чагарників на чорноземах звичай. середньогумус.; заплави з лісовою і лучною рослинністю на чорноземно-лучних намитих ґрунтах.

Четверта родина височин. ландшафтів з антропоген. елювіально-делювіал. відкладами (ґрунтові відклади, жорства корін. порід схилу) представлена родом ландшафтів, складених неоген. відкладами. Вони поширені в межах Тарханкут. височини, Центральнокрим. височин. обл. та Керчен. горбисто-пасм. обл. Їхню морфол. структуру формують місцевості: хвилясті горбкувато-улоговинні рівнини з елювієм вапняк. порід, з петрофіл. степами на чорноземах пд. щепенюватих і чорноземах слаборозвинених; горбисті гребено-сопк. рівнини з типчаково-ковил., плиново-злак. та петрофіл. степами на чорноземах пд. і темно-каштан. солонцюватих ґрунтах; слаборозчлен. рівнини з лесовими породами, з типчаково-ковил., плиново-злак. та петрофіл. степами на чорноземах пд. і темно-каштан. солонцюватих ґрунтах; заплави лучно-степ. солонцювато-солончакуваті.

Підклас низовин. ландшафтів представлений двома родинами, які поширені на Малому Поліссі, Поліс., Придніпров., Причорномор. і Присивас. низовинах. Родина низовин. ландшафтів з льодовик., водно-льодовик. і алювіал. відкладами (піски, супіски, гравій, рінь) містить ландшафти 4-х родів, складених: палеозой. породами; крейд. відкладами; крейд. породами, які місцями перекриті неоген-палеоген. відкладами; неоген-палеоген. відкладами. Низовинні ландшафти, складені палеозой. породами поширені у межах Житомир. Полісся. Їхню морфол. структуру формують місцевості: слабохвилясті моренно-

зандр. низовини з фрагментами борів і суборів, з дерново-середньопідзолистими переважно супіщаними ґрунтами; плоско-хвилясті зандр. низовини з фрагментами борів і сугрудків, з дерновослабо- й середньопідзолистими супіщаними оглеєними ґрунтами; плоско-хвилясті алювіально-зандр. низовини з борами та суборами на дерновослабо- й середньо підзолистих ґрунтах та низин. болотами; лесові о-ви з фрагментами грабових дібров, з сірими лісовими ґрунтами; заплави лісові і лучно-болотні. Низовинні ландшафти, складені крейд. відкладами, поширені у межах Волин. і Малого Полісся. Їхню морфол. структуру формують місцевості: кінцево-моренні горбисто-пасмові поверхні з суборами на дерново-слабопідзолистих піщаних ґрунтах; плоскі і слабохвилясті моренно-зандр. низовини з грабовими суборами на дерново-слабо- і середньопідзолистих оглеєних піщаних ґрунтах; хвилясті алювіально-зандр. низовини, з численими озерами, з борами і сугрудками на дерново-слабо- і середньопідзолистих і дернових глеєвих ґрунтах; горбисто-хвилясті піщані тераси з борами на дерново-слабопідзолистих піщаних ґрунтах; денудац. низовини з суборами на дерново-слабо- і середньопідзолистих піщано-супіщаних і дернових карбонат. (рендзинах) ґрунтах; лісові і лучно-болотні заплави. Низовинні ландшафти складені крейдовими породами (рід 3) поширені у межах Новгород-Сіверського Полісся. Їхню морфологічну структуру формують місцевості: горбисті моренно-зандрові низовини з останцями корінних порід з суборами і судібровами на дерново-середньопідзолистих піщано-супіщаних ґрунтах; хвилясті алювіально-зандрові низовини з карстовими западинами, з борами і суборами на дерново-слабо- і середньопідзолистих піщаних ґрунтах; хвилясто-горбисті піщані тераси з борами і суборами на дерново-підзолистих піщаних ґрунтах; заплави лісові і лучно-болотні. Низовинні ландшафти, складені неоген-палеоген. відкладами, поширені у межах Київ. і Черніг. Полісся. Їхню морфол. структуру формують місцевості: горбисто-пасм. моренно-зандр. низовини з борами на дерново-слабо- і середньопідзолистих супіщаних ґрунтах; плоскі зандр. низовини з різнотрав. луками і фрагментами борів і суборів на дерново-підзолистих, дерн. глеєвих, личних піщаних і супіщаних та торфово-болот. ґрунтах; плоско-хвилясті та горбисті піщані тераси з фрагментами борів і суборів на дерново-слабо- і середньопідзолистих супіщаних ґрунтах та низин. болотами; заплави лісові і лучно-болотні.

Родина низовин. ландшафтів з еолово-делювіал. та елювіал. відкладами (леси, лесоподібні суглинки, суглинисті викопні ґрунти) поширені на Придніпров., Причорномор. і Присивас. низовинах і представлені двома родами ландшафтів, складених: палеоген-неоген. відкладами; неоген. відкладами. Низовинні ландшафти, складені палеоген-неоген. відкладами, поширені у межах Придніпров. низовини. Їхню морфол. структуру формують місцевості: розчлен. низовини з фрагментами кленово-липових дібров на сірих і темно-сірих лісових ґрунтах; полого-хвилясті низовини з фрагментами дібров і грабових дібров та лучними степами на чорноземах типових середньогумус.; давні долини і терас.

слабодренов. низовини з різнотравно-злак. галофіт. луками на чорноземах типових у поєднанні з лучно-чорнозем. солонцюватими ґрунтами і солончаками; розчлен. низовини з різнотравно-ковилово-типчак. рослинністю на чорноземах звичай.; заплави лучно-степові солонцювато-солончакуваті. Низовинні ландшафти, складені неоген. відкладами, поширені у межах Причорномор. і Присивас. низовин і Приазов. низовин. області. Їхню морфол. структуру формують місцевості: розчлен. степ. балками («роздолами») низовини з типчаково-ковил. рослинністю і подовими луками на чорноземах пд. малогумус.; низовини з типчаково-ковил. рослинністю і подовими луками на темно-каштан. солонцюватих ґрунтах у комплексі з солонцями та лучними солончакуватими ґрунтами і глеєсолонцями подів; низовини з типчаково-ковил. і полиново-злак. рослинністю на чорноземах пд., каштан. і темно-каштан. солонцюватих ґрунтах; піщано-лесові терас. низовини з типчаково-ковил. і галофіт. рослинністю на чорноземах пд. солонцюватих і темно-каштан. ґрунтах у комплексі з солонцями та глеєсолонцями і лучними солончаками; заплави лучно-степ. солонцювато-солончакуваті.

Клас гірських ландшафтів на території України об'єднує ландшафти Укр. Карпат і Крим. гір, які пов'язані з Середземномор. рухомим геосинклінал. поясом. Він представлений 4 підкласами: давньольодовиково-високополонин., середньогір., низькогір. і передгір. ландшафтів. Підклас давньольодовиково-високополонин. ландшафтів представлений родиною карпат. ландшафтів з елювіально-делювіал. і даньольодовик. відкладами, яка містить 2 роди, складених: кристаліч. протерозой. породами; палеоген-крейд. флішем. Давньольодовиково-високополонин. карпат. ландшафти, складені кристаліч. протерозой. породами, поширені у межах ландшафт. області високогірно-полонин. ядра. Їхню морфол. структуру формують місцевості: випукле пенепленіз. альпійсько-субальпій. високогір'я з високогір. луками, пустищами, гірсько-сосн. і зелено-вільх. криволіссям на гірсько-лучно-бурозем. і гірсько-торф'яно-бурозем. ґрунтах; різко ввігнуте давньольодовиково-ерозійне субальпій. високогір'я з гірсько-сосн. і зелено-вільх. криволіссям, вторин. луками і пустищами на гірсько-торф'яно-бурозем. і гірсько-лучно-бурозем. ґрунтах; крутосхиле ерозійно-денудац. лісiste середньогір'я зі смереково-ялицево-буковими і буковими лісами на бурих гірсько-лісових слабопотуж. сильноскелет. ґрунтах; терасов. днища річк. долин, складені супіщаним і піщаним галечник. алювієм з смереково-буково-вільх. лісами і лучною рослинністю на дерн. і лучних ґрунтах. Давньольодовиково-високополонин. карпат. ландшафти, складені палеоген-крейд. флішем, поширені у межах Високогірно-полонин. ландшафт. області. Їхню морфол. структуру формують місцевості: випукле пенепленіз. альпійсько-субальпій. високогір'я з високогір. луками, пустищами, гірсько-сосн. і зелено-вільх. криволіссям на гірсько-лучно-бурозем. і гірсько-торф'яно-бурозем. ґрунтах; різко ввігнуте давньольодовиково-ерозійне субальпій. високогір'я з гірсько-сосновим і зелено-вільх. криволіссям, вторин. луками та пустищами на гірсько-торф'яно-бурозем. і гірсько-лучно-бурозем. ґрунтах; пологосхиле давньольодовиково-аккумулятивне

лісисто середньогір'я, складене суглинисто-валун. безкарбонат. мореною з ялицево-смерек. лісами на бурих гірсько-лісових середньопотуж. середньоскелет. ґрунтах; крутосхиле ерозійно-денудац. лісисто середньогір'я з буково-ялицево-смерек. і смерек. лісами на бурих гірсько-лісових слабопотуж. сильноскелет. ґрунтах; терасов. днища річк. долин, складені супіщаним і піщаним галечник. алювієм з буково-вільх. лісами і лучною рослинністю на дерн. і лучних ґрунтах.

Підклас середньогір. ландшафтів представлений двома родинами ландшафтів – карпат. ландшафтів з елювіально-делювіал. відкладами та крим. з елювієм і елювіально-делювіал. відкладами. Перша містить 2 роди ландшафтів: полонинських складених палеоген-крейд. флішем; скибових складених крейдово-палеоген. флішем. Середньогірні полонин. карпат. ландшафти, складені палеоген-крейд. флішем, поширені у межах Середньогірно-полонин. ландшафт. обл. Їхню морфол. структуру формують місцевості: випукле пенепленіз. субальпій. високогір'я, складене високогір. луками, пустищами, зелено-вільх. криволіссям на гірсько-лучно-бурозем. і гірсько-торф'яно-бурозем. ґрунтах; крутосхиле ерозійно-денудац. лісисто середньогір'я з буковими лісами на бурих гірсько-лісових слабопотуж. сильноскелет. ґрунтах; терасов. днища річк. долин, складені супіщаним і піщаним галечник. алювієм з буково-вільх. лісами і лучною рослинністю на дерн. і лучних ґрунтах. Середньогірні скибові карпат. ландшафти, складені крейдово-палеоген. флішем, поширені у межах Середньогірно-скиб. ландшафт. обл. Їхню морфол. структуру формують місцевості: крутосхиле ерозійно-денудац. лісисто середньогір'я з смерек., буково-ялицево-смерек., смереково-ялицево-буковими і буковими лісами на бурих гірсько-лісових слабопотуж. сильноскелет. ґрунтах; крутосхиле ерозійно-денудац. лісисто низькогір'я з смереково-ялицево-буковими і буково-ялицево-смерек. лісами на бурих гірсько-лісових середньопотуж. середньоскелет. ґрунтах; терасов. днища річк. долин, складені супіщаним і піщаним галечник. алювієм з смереково-буково-вільх. лісами і лучною рослинністю на дерн. і лучних ґрунтах.

Родина крим. середньогір. ландшафтів з елювієм і елювіально-делювіал. відкладами з родом, складених юрсько-крейд. породами, поширена у межах ландшафт. обл. Гол. гірсько-лучно-лісового пасма Крим. гір. Їхню морфол. структуру формують місцевості: платоподібні закарстов. середньогір'я з чорноземоподіб. і дерново-бурозем. щебенюватими ґрунтами з остепненими луками (яйлами); глибоко розчлен. середньогір'я з граб. дібровами та сосн. бучинами на бурих і дерново-бурозем. гірсько-лісових щебенюватих ґрунтах; галечник. заплави. Підклас низькогір. ландшафтів утворюють 3 родини ландшафтів – карпат. низькогірних з елювіально-делювіал. відкладами, карпат. горбогірно-улоговин. з алювіал. і елювіально-делювіал. відкладами та крим. низькогір. з елювіально-делювіал. відкладами. Перша містить 4 роди ландшафтів, складених: неоген. флішем (Міжгірно-верховин. ландшафтна обл.); крейдово-палеоген. флішем (Низькогірно-скиб. ландшафтна обл.); неоген. вулканіч. породами (Низькогірно-вулканічна ландшафтна обл.); палеоген. флішем,

юрськими і крейд. породами (Низькогірно-стрімчак. ландшафтна обл.). Їхню морфол. структуру формують місцевості: крутосхиле ерозійно-денудац. лісисте й вториннолучне низькогір'я, складене дубовими, дубово-буковими (Низькогірно-вулканічна обл.) та смереково-ялицево-буковими і буково-ялицево-смерек. (Міжгірно-верховин. і Низькогірно-скиб. обл.) лісами на бурих гірсько-лісових середньопотуж. середньоскелет. ґрунтах; пологосхиле ерозійно-денудац. лісисте й вториннолучне низькогір'я з буково-ялицево-смерек., смереково-ялицево-буковими і буковими лісами (Міжгірно-верховин. і Низькогірно-скиб. обл. та Майдан., Гвізд. і Слобода-Рунгур. низькогірні ландшафти Передгірно-височин. ландшафт. обл.) та дубово-буковими, дубовими і грабово-дубовими лісами (Низькогірно-вулканічна, Низькогірно-стрімчак. і Горбогірно-улоговинна обл.) лісами на бурих гірсько-лісових потуж. слабоскелет. ґрунтах; поверхні високих терас, складені галечник. суглинисто-піщаним алювієм з буковими і дубово-буковими лісами на буроземно-підзолистих ґрунтах; слабоспадисті поверхні серед. терас, складені супіщано-галечник. суглинистим алювієм з буковими, буково-дубовими і грабово-дубовими лісами на буроземно-підзолистих ґрунтах; терасов. днища річк. долин, складені супіщаним і піщаним галечник. алювієм з смереково-буково-вільх. лісами і лучною рослинністю на дерн. і лучних ґрунтах.

Родина карпат. горбогірно-улоговин. ландшафтів з алювіал. і елювіально-делювіал. відкладами представлена родом ландшафтів, які поширені в Горбогірно-улоговин. обл. Їхню морфол. структуру формують місцевості: пологосхиле ерозійно-денудац. лісисте й вториннолучне горбогір'я з дубово-буковими, дубовими і грабово-дубовими лісами на бурих гірсько-лісових потуж. слабоскелет. ґрунтах; слабоспадисті поверхні серед. терас, складені супіщано-галечник. суглинистим алювієм з буковими, буково-дубовими і грабово-дубовими лісами на буроземно-підзолистих ґрунтах; терасов. днища річк. долин, складені супіщаним і піщаним галечник. алювієм з буково-вільх. лісами і лучною рослинністю на дерн. і лучних ґрунтах. Родина крим. низькогір. ландшафтів з елювіально-делювіал. відкладами представлена 2 родами, складених: юрсько-крейд. породами; юрськими флішевими та вулканіч. породами. Низькогірні крим. ландшафти, складені юрсько-крейд. породами, поширені в пн.-зх. частині ландшафт. обл. Гол. гірсько-лучно-лісового пасма. Характерні риси їхньої морфол. структури формують місцевості: горбисто-улоговинні низькогір'я з граб. дібровами на бурих і дерново-бурозем. щебенюватих ґрунтах; галечник. заплави. Низькогірні крим. ландшафти, складені юрськими флішевими та вулканіч. породами, поширені в межах області Крим. південнобереж. середземномор'я. Характерні риси їхньої морфол. структури формують місцевості: обривисті та круті схили з сосн. бучами на бурих і дерново-бурозем. щебенюватих ґрунтах; глибоко розчленов. вулканічні низькогір'я з ялівцево-грабинник. дібров. рідколіссям на коричневих щебенюватих ґрунтах; амфітеатроподібні зсувні прибережні схили з ялівцево-сосново-дубовим рідколіссям, шибляк. зарослями, субтропіч. рослинами та лісопарками.

Підклас передгір. ландшафтів представлений родинами: закарпат. горбогір. з елювіально-делювіал. відкладами; передкарпат. горбогірно-пасм. з елювіально-делювіал. відкладами; крим. пасмово-улоговин. з елювієм і делювієм; передкарпат. височин. з алювіал. відкладами високих, серед. і низьких терас; передкарпат. улоговин. з алювіал. відкладами низьких терас і заплав; закарпат. низовин. з алювіал. відкладами високих і низьких терас і заплав. Передгір. ландшафти поширені в межах Передкарпат. височини, Закарпат. низовини та області Передгір. лісостепу на Крим. п-ові та приурочений відповідно до Передкарпат. і Закарпат. прогинів та Скіф. герцинсько-кіммерій. епіороген. зони.

Родина закарпат. горбогір. з елювіально-делювіал. відкладами представлена родом ландшафтів, складених давньовулканіч. породами, який містить Виноградів., Шаланків., Берегів., Косоньс. і Юлівців. горбогірні ландшафти. Їхню морфол. структуру формують місцевості круто- і пологосхилих горбогір'їв з буково-дубовими лісами на бурих гірсько-лісових і дерново-бурозем. ґрунтах. Родина передкарпат. горбогірно-пасм. з елювіально-делювіал. відкладами представлена родом ландшафтів, складених неоген. молас. відкладами, містить ландшафти підобласті Покут.-Буковин. передгір'я та Горохолин. ландшафт підобласті Пригорган. передгір'я. Їхню морфол. структуру формують місцевості: високі хвилясті межиріччя з смереково-ялицево-буковими лісами на дерново-підзолистих поверхнево-оглеєних ґрунтах; горбисто-пасм. ерозійно-зсувні межиріччя з ялицево-дубово-буковими лісами на дерново-підзолистих поверхнево-оглеєних ґрунтах; горбисто-улоговинні ерозійно-зсувні межиріччя з ялицево-дубово-буковими лісами на дерново-підзолистих поверхнево-оглеєних ґрунтах; заплави і русла рік, складені галечниками, пісками та супісками з лучною і чагарник. рослинністю на дерн. нерозвинутих ґрунтах.

Родина крим. пасмово-улоговин. ландшафтів з елювієм і делювієм представлена родом ландшафтів, складених дислоков. неоген. і крейд. породами, і містить ландшафти області Передгір. лісостепу. Їхню морфол. структуру формують місцевості: розчленов. долинами, балками і ярами передгір'я із зовн. куест. пасмом з широколистяним рідколіссям та лучними степами на чорноземах передгір. і дерн. карбонат. щебенюватих ґрунтах; розчлен. долинами, балками і ярами міжпласт. ерозійно-денудац. зниження з останцевими підвищеннями із фрагментами грабових дібров, ділянками з степ. та чагарник. рослинністю на чорноземах карбонат. малогумус.

Родина передкарпат. височин. ландшафтів з алювіал. відкладами високих і серед. терас представлена родом ландшафтів, складених неоген. молас. відкладами, який містить височинні ландшафти підобласті Пригорган. передгір'я та Стривігор-Білозір., Дрогоб. і Моршин. ландшафти підобласті Прибескид. передгір'я. Їхню морфол. структуру формують місцевості: спадисті поверхні педіментів, складені елювіально-делювіал. суглинками з ялицево-смереково-буковими лісами на дерново-підзолистих і бурих гірсько-лісових ґрунтах; слабохвилясті поверхні високих терас з буково-дубовими лісами на дерново-

підзолистих глейових і буроземно-підзолистих ґрунтах; слабоспадисті поверхні серед. терас з буково-дубовими лісами на дерново-підзолистих глей. ґрунтах; рівні, широкі, місцями заболочені поверхні низьких терас з дубово-буковими і грабово-дубовими лісами та луками на дерново-підзолистих глей., дерн., лучних і болот. ґрунтах; заплави та русла рік з лучною і чагарник. рослинністю на дерн. нерозвиннутих ґрунтах.

Родина передкарпат. улоговинних з алювіал. відкладами низьких терас і заплав представлена родом ландшафтів, складених неоген. молас. відкладами, який містить Стрий., Болехів., Калус., Рожнятів. і Бистриц. улоговинні ландшафти. Їхню морфол. структуру формують місцевості: рівні, широкі, місцями заболочені поверхні низьких терас з дубово-буковими і грабово-дубовими лісами та луками на дерново-підзолистих глей., дерн., лучних і болот. ґрунтах; заплави та русла рік з лучною і чагарник. рослинністю на дерн. нерозвиннутих ґрунтах.

Родина закарпат. низовин. ландшафтів з алювіал. відкладами високих і низьких терас та заплав представлена родом ландшафтів, складених неоген. молас. відкладами, який містить низовинні ландшафти Закарпат. низовини. Їхню морфол. структуру формують місцевості: високих терас з буково-дубовими лісами на дерново-підзолистих глей. і буроземно-підзолистих ґрунтах; поверхні низьких терас з дубово-буковими і грабово-дубовими лісами та луками на дерново-підзолистих глей., дерн., лучних і болот. ґрунтах; заплави і русла рік з лучною і чагарник. рослинністю на дерн. нерозвиннутих ґрунтах.

Рекомендована література

1. Физико-географическое районирование Украинской ССР. К., 1968;
2. Маринич О. М., Ланько А. І., Щербань М. І., Шищенко П. Г. Фізична географія України РСР. К., 1982;
3. Маринич А. М., Пашенко В. М., Шищенко П. Г. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование. К., 1985;
4. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України: Підруч. К., 2003;
5. Національний атлас України. К., 2009

Бібліографічний опис:

Ландшафти України / А. В. Мельник // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-53161>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).